

BARÁTOK, ISMERŐSÖK . . .

— Makedóniai naplójegyzetek —

Írta: Nagy Imre

I.

Kicsit furcsa volt az ismerkedés, de fő, hogy ismerjük egymást. Nem is olyan régen, alig pár hónapja kötöttünk barátságot. Mellékesnek tekintettük a külső keretet, néma szóváltásban megegyeztünk, hogy ezuttal mellőzzük a megbarátkozáshoz szükséges kávéházi sörözést; fontos a tény, hogy barátok vagyunk.

Első találkozásunkkor a magányos erőt csodáltam benne. Fele sem volt tréfa, amit akkor művelt. Februárban történt, jeges, könnyfakasztó szélhullám hahotázott a folyóparton, onnan befelé a városba, hogy az elárvult templomajtó előtt felkapja az újpogányok kalapját, s jól meghimbálja az egyenruhás cégtáblákat, mintegy biztonyságtételül az égi hatalmasságok mellett. Mert hát a földi halandók hadat üzentek a természetnek is, arra fogadkoznak, hogy csatornákkal meg miegyébellel megékezzik szeszélyeit. A felbőszült Vardár is egyre szilajabb iramban huhogott a Császárhíd pillérei között. Pazar hullámmenet tisztelgett a természetnek, felkacagott az üresen ásító partra. A Szélapó el akarta oszlatni a tavaszvárók minden reményét.

Ezidőtájt az óvárosi mecset szorgalmas müezzinje sem tartotta kívánatosnak a pénteki ájtatoskodást. Megvannak a hívők nélküle is. Szóval a többség megalévelte a szélnyelést is, a folyózúgást, torkig volt mindennel, ami a télre emlékeztet.

Ilyen körülmények között láttuk először, ahogy könnyű mellényfelében, vékony gyékénybocskorában szökdécsel ökörfogata mellett. A fázósabb ember maga is fázni kezd hasonló látványra. Az ökrök fejével egyvonalban lépkedett, el-elkurjantotta magát, biztatóan, erősen. A folyó mellett haladt, határozott lépteiről látszott, hogy kiszemelt cél felé tart. A távoli ember nehezen tud elszakadni ilyen érdekességtől. Újat, fordulatot vár a következő percben. És ritkán csalja meg előérzete.

Hirtelen éleset rántott az ígán. A sovány ökrök megadón lendítették fejüket, majd óvatosan letértek az útról. Kiáltani szeretne az ember: hát ezek egyenest... s már a következő percben egyenest a folyóban látja megtestesülni félbeszakadt gondolatait, ott keresheti a nagy látványosságot. Élöl a csodaember, akin nem fog ki se szél, se fagy, utána a nyekergő fogat. Lassan, óvatosan, bokáig, majd térdik, elkerülve egy-egy árvényt, végül megállapszik a sekélyben. Itt a víz a tétet sem lepi el teljesen.

Most már igazán érthetetlen a dolog. Az előbb nézelődő azt állítaná fölényes hanghordozással, hogy vallási hagyományról van szó; az itteni ember ökreivel együtt szakít a földi étellel. De már a másik percben megcáfolja a valóság. Ismerősünk lapátot kotor elő a fogatról és máris rendületlenül hányja a homokos hordalékot a szekérre.

Hideg volt azon a napon, igazi tél. És ő egyre gyorsabban lendítette a lapátot, lábaszára egészen elkékült, de gyorsan telt a kocsi. Nem

várhattam ki a végét. Messziről is látszott, hogy púposan megrakott szekér dőcög felfelé a jeges parton. Előtte az egyenesjárású ember. Ökreit nógatta, belekapaszkodott a vezetőkötelbe, hogy sűrösse az utat.

Pár nappal ezután, alighogy kissé elült a szél, ismét találkoztunk. Négyen voltak, de könnyen felismertem őt. A menet élén haladt, büszkén, mintha magán érezné a figyelő tekintetet. Most már éreztem, hogy ismer, ő is emlékezett multkori találkozásunkra. Ügylátszik többen társultak azóta. És gumicsizmát, egészséget védő lábbelit kaptak a szak-szervezetből.

Ahogy elérték a lejtőt, sorjában lekanyarodtak a partról, oda, ahol jómultkor magányosan lapátolt ismerősünk. Nóta csendült lent a mélységben, súlyosan hulott a nedves hordalék. Kékelő lábszarak helyett fényes csizmaszár kandikált ki a vízből.

Bevártam a rakodást.

— Hová?

Széles, emberi mosollyal válaszolt:

— Arra...

Rövidnyelű ostorával az épülő munkásházak felé bökött.

Mozdulatából biztonság áradt, az építő jólismert alakját fedeztem fel benne. Mintha a vajdasági hídepítő-rohammunkás elevenedett volna fel. Rokon kitartással, akarattal és szívóssággal építenek, ki-ki a maga posztján.

II.

Ha hegyoldalról nézi az ember Szkoplyét, az egész város úgy fekszik előtte, mint a nyitott tenyér. És minden negyedében pirosuló háztömbök, épülőben levő, vagy már felépült lakások. Tervszerűen, tágas térségeken emelik ezeket az izléses épületeket. Őszig több mint ezer új lakás lesz használható a városban.

Ezeknél a házaknál találkoztunk megint régi ismerősünkkel. Személy szerint nem ugyanaz, aki télen a munka előfeltételeit varázsolta elő a jeges folyóból, de szellemében ő az, a kitartó, öntudatos harcos.

Már tavaly tető alá húzott egy csomó házat a Vardár partián, most közvetlen a hegyalján tevékenykedik. Itt épül az új munkástelep. Egyelőre vagy 15 emeletes ház egycsoportban. Széles verandák, észszerű lakásbeosztás, ez jellemzi az új házakat.

Az építővel úgyszintén keveset beszélünk. De ráismertünk: már az első szavaknál: két és fél normát teljesít naponta. Ibisnek híviák, Vajdaságban talán Péternek.

Igazi építő, akit magával ragadott az alkotás varázsereje: nagyon sokan vannak hozzá hasonlók erre Makedóniában...

III.

Gyönyörű májusünnep, a munka, az építés diadalának harcos ünnepe. Nem gondoltuk, hogy ismét rátalálunk a kavargó, ünneplő sokaságban.

A központ felé iparkodtak az emberek. Volt, aki megkerülte a forgalmas utcákat, hogy könnyebben célhoz érjen. Egy eldugott utcában, ott ahol a török temető síremlékei mesélnek a századokról, megpillantottuk alakját. Elöl haladt, büszkén és kímérten rakosgatta lábait, néhány lépésre utána lefátyolozott asszonya. Azt hiú az ember, hogy külön utakon járnak. De ő csak befelé igyekszik, az asszony meg utána, mint az árnyék. Ejnyje, hát bevárhatná az ebadta... Dehát a szokás, az szokás: nehéz a maradiságot rátéríteni az emberi egyenjogúság útjára.

Véletlenül találkoztunk a főtéren. Az ember helyet verekedett ki magának a járdaszélen, az asszony meg fátyolosan, szomorúan gubbasztott a széleshátú nézelődők mögött. És haladt az ünneplő menet, a harcosok hosszú oszlopa, utána a gyárak. Hirtelen kedves gyermekhangoknak adott helyet a fúvós-zenekar. Pionírok meneteltek. Mindannyian kedvesek voltak, leghatásosabb volt azonban a szkipetár pionírok csoportja. Nagyszerű, egyenes menetben, harci indulóval lépkedtek az ünneplők sorfala között.

Ismerősünk minden átmenet nélkül áttört a soron, az asszonyt magához vonta és kettesben kiálltak a többiek elé a járdaszélére. Néhányan méltatlankodtak, de csakhamar elült a vihar. A férj hagyta, hogy karjába kapaszkodják felesége. Talán kissé valószínűtlenül hangzik ezen a helyen, de az asszony fellibbentette a fátyolt, s hunyorogva, könnyes szemekkel nézte a felvonuló apróságokat. A gyermekek között lehetett valaki, aki nagyon közel áll szívékhöz.

Az ünnepi hangulatot még fokozta a körülállók külön — öröme: szemtanuk voltak, amikor ismét lehullt egy feredzse. Csodálatos játéka ez a sorsnak, nem is játék ez: a fejlődés törvényszerűsége, az építő környezet hatása az emberre. Ez a nagy átalakulás, a küszködésben és a diadalban rejlő, szellemet-formáló erő előbb-utóbb mindenkit magával ragad.

A házaspár előttünk lépked: hosszasan nézzük őket és bennük, a férfi magabiztosságában, az asszony fölszabadult mosolyában látjuk az éltető ájjászülető Makedóniát...

... Ma az ország minden részében új ismerősökkel találkozunk.

»... Az egység bántja az úgynevezett nyugati demokráciákat, akik azt szeretnék, ha nálunk a többpárt rendszer léteznék, amelyben különböző pártok és pártocskák maradnának egymással és megteremtenék azt az alkalmas terepet, amelyben a nyugati demokráciának különböző harcosai, kihasználva a zavaros helyzetet, biztosíthatnák imperialista zsákmányukat. Éppen ez az, ami ezeket az urakat legjobban égeti és dühbe kergeti. De mit csináljunk? Népünk nem akarja többé úgy; nem akar másokért dolgozni, nem akarja, hogy az ország gazdasága olcsón külföldre vándoroljon; nem akarja, hogy a külföldi tőkésék különböző pártvezérek megvesztegetése árán kihasználják hazánkat.« (Tito)